

PRÁVNÍ RÁDCE²₂₀₀₄

<http://pravnicadce.ihned.cz/prirucka>

Přehled práva duševního vlastnictví a jeho právní ochrany v České republice

prof. JUDr. Ivo Telec, CSc.
JUDr. Pavel Tůma

1. Přehled práva duševního vlastnictví v České republice II
2. Přehled zákonné úpravy práva duševního vlastnictví II
3. Prostředky právní ochrany duševního vlastnictví VII

1. PŘEHLED PRÁVA DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Historie právní ochrany duševního vlastnictví na českém území spadá do počátku 19. století, kdy v českých zemích platilo rakouské právo. Na základě ústavního zákona č. 4/1993 Sb., tzv. recepční normy, se Česká republika zavázala dodržovat prakticky všechny mezinárodní závazky, kterými ke dni zániku byla vázána československá federace. Navíc, i po svém vzniku se samostatná Česká republika stala smluvní stranou řady mezinárodních smluv na ochranu duševního vlastnictví.¹⁾

Česká republika je členem řady mezinárodních organizací jako je např. OSN, UNESCO, WTO, OECD, NATO a samozřejmě Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO/OMPI).

Česká republika se účastní většiny mezinárodních smluv z oblasti duševního vlastnictví. Kromě jiného je vázána Pařížskou úmluvou na ochranu průmyslového vlastnictví (1883), Bernskou úmluvou o ochraně literárních a uměleckých děl (1886), Mezinárodní úmluvou na ochranu nových odrůd rostlin (1961), Úmluvou o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví (1967), Smlouvou o patentové spolupráci (1970), Úmluvou o udělování evropských patentů (1973), Dohodou o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví - TRIPS (1994), Smlouvou o známkovém právu (1994), Smlouvou Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském (1996), Smlouvou Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech (1996) atd.

Vztah mezinárodního a vnitrostátního práva je zprostředkován čl. 10 Ústavy ČR, podle kterého jsou vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je ČR vázána, součástí českého právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva. Tím je zaručen razantní vliv mezinárodního práva na právní postavení mnoha subjektů vnitrostátního práva a nadřazenost mezinárodní smluvní úpravy nad tuzemskou legislativou. Zároveň tato úprava zvyšuje právní jistotu zejména zahraničním osobám při jejich aktivitách v ČR.

Právo duševního vlastnictví doznává svého ústavního zakotvení v Listině základních práv a svobod, která byla převzata z československého práva z roku 1991. Listina obsahuje jak ústavní právo vlastnit majetek, včetně majetku nehmotného (čl. 11), tak i právo k výtvorům (čl. 34 odst. 1). Obě ústavní práva, která se opírají o mezinárodní řád lidských práv, má na českém území každý, tedy i cizinec bez ohledu na vzájemnost.

Státní správa průmyslového vlastnictví je vykonávána Úřadem průmyslového vlastnictví se sídlem v Praze, který je národním zápisným úřadem.²⁾ Zvláštním případem jsou práva k odrůdám rostlin, u nichž je státní správa vykonávána Ústředním kontrolním a zkušebním ústavem zemědělským se síd-

lem v Brně, který je správním úřadem podřízeným ministerstvu zemědělství.

Stejně jako proti rozhodnutí jakéhokoli jiného správního orgánu, lze i proti správním rozhodnutím ve věcech duševního vlastnictví podat žalobu k soudu. Procesně se postupuje podle části páté obč. soudního řádu. U zahraničních osob bez bydliště nebo sídla v ČR je místně příslušný Obvodní soud pro Prahu 6 se sídlem v Praze.³⁾

Profese patentových zástupců je organizována na samosprávném stavovském základu. Jejím institucionálním základem je komora patentových zástupců, se sídlem v Brně. Patentoví zástupci jsou oprávněni zastupovat před civilními soudy ve všech věcech souvisejících s předmětem jejich činnosti s výjimkou těch fází civilního řízení, kde je ze zákona povinné zastoupení advokátem.

Pro zahraniční osoby platí povinné zastoupení advokátem nebo patentovým zástupcem, oprávněným působit na českém území, a to jde-li o řízení před Úřadem průmyslového vlastnictví v Praze.

Z hlediska vědeckého doktrinárního vývoje je právo duševního vlastnictví systematicky rozlišováno na práva k výtvorům vztahující se na výtvary jak umělecké nebo vědecké, tak i technické povahy a práva k hospodářským výkonům.

Kritériem tohoto doktrinárního třídění je, zda jde o výsledek lidské tvořivosti, který je spjat s lidskou vlastností, nebo o pouhý hospodářský výkon. V hraničních případech dochází ke vzájemnému souběhu obou těchto výsledků, a tedy i o souběh práv duševního vlastnictví; např. grafická ochranná známka, jejíž obsahem je grafické dílo umělecké, nebo průmyslový vzor, jehož obsahem je dílo užitého umění.

2. PŘEHLED ZÁKONNÉ ÚPRAVY PRÁVA DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ

AUTORSKÁ PRÁVA

Počátky ochrany autorského práva na našem území spadají do roku 1811, kdy byla upravena nakladatelská smlouva v rakouském ABGB (všeobecný občanský zákoník), který platil i pro české země. V roce 1846 byla poprvé zakotvena ochrana některých druhů děl proti jejich rozmnožování a veřejnému provozování.

V současnosti je právní úprava autorského práva obsažena v zákoně č. 121/2000 Sb., o právu autorském a právech souvisejících s právem autorským (autorský zákon).

Při tvorbě nového autorského zákona byla zohledňována jak již existující, tak i připravovaná legislativa EU. V tomto ohledu je tedy české autorské právo v současnosti plně harmonizováno s komunitárním právem. Stejně tak byly respektovány závazky vyplývající z mezinárodních smluv, jichž je ČR smluvní stranou, a české autorské právo je tedy v zásadním souladu i s mezinárodní autorskoprávní ochranou.

Koncepčně je autorský zákon vybudován na prvích dualistického pojetí autorského práva, podle kterého je autorské právo chápáno jako soubor vylučných práv osobnostních a vylučných práv majetkových. Předmětem autorského práva jsou díla literární, umělecká a vědecká. Právněfilozoficky pak autorskoprávní úprava představuje prostředek ochrany duševní tvorby umělecké nebo vědecké povahy. Vychází se tedy z principu pravdivosti autorství a majitelem autorského práva může být pouze fyzická osoba. V souladu s evropskou kontinentální koncepcí je české autorské právo založeno na principu bezformálnosti. Subjektivní autorské právo vzniká již okamžikem vytvoření díla a *ex lege*. Pro přiznání autorskoprávní ochrany není vyžadována registrace či evidence děl či jakákoliv jiná státní ingerence. Pro vznik autorského práva postačuje jakékoliv objektivní vyjádření, a to i efemélní. Dílo je považováno za zveřejněné již jeho samotným předvedením či provozováním. Hmotná fixace díla není vyžadována ani pro vznik autorského práva ani pro zveřejnění díla.

Osobnostní práva svědčí výlučně autorovi jako původci díla a jeho smrtí zanikají. Majetková práva pak trvají ještě 70 let po smrti autora a jsou součástí autorovi pozůstalosti.

Smluvní právo je založeno na zásadě nepřevoditelnosti autorských práv, a to i práv majetkových. To se týká zcizení mezi živými, *inter vivos*. Majetková práva lze zcizit závětí pro případ smrti (*mortis causa*). Autorská práva nepodléhají výkonu rozhodnutí. To však neplatí již o užitečných z těchto práv. V ostatních případech je autor či jeho dědic oprávněn licenční smlouvou poskytnout jiné osobě oprávnění k užití chráněného díla. Jde tedy o závazkový vztah konstitutivní povahy, kdy nedochází k zániku práva autora a jejich přechodu na jinou osobu. Autor tímto konstituuje ve prospěch třetí osoby nové majetkové právo, které je povinen sám respektovat a strpět jeho výkon.

Česká republika je smluvní stranou všech multilaterálních autorskoprávních mezinárodních smluv.⁴⁾

PRÁVA S AUTORSKÝM PRÁVEM SOUVISEJÍCÍ

Český autorský zákon mezi tato práva zařazuje práva výkoného umělce k jeho uměleckému výkonu, právo výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu, právo výrobce zvukové obrazového záznamu k jeho záznamu, právo rozhlasového nebo televizního vysílatele k jeho původnímu vysílání, právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnožení jiným vydaného díla pro osobní potřebu.

Z těchto práv pak pouze práva výkoných umělců představují tvůrčí práva a jsou povahy jak majetkové, tak osobnostní. Pouze právo výkoných umělců je nepřevoditelné *inter vivos* a jeho majitelem může být za života výkoného umělce pouze fyzická osoba.

Ostatní práva s autorským právem související pak vyjadřují právní ochranu investice do zhotovení či

zpřístupnění nehmotného statku. V případě těchto práv pak je uplatněn princip jejich převoditelnosti, neboť jde o běžný majetek. Majitelem těchto práv může být jak osoba fyzická, tak osoba právnická.

Dalším právem upraveným v rámci autorského zákona je právo pořizovatele databáze k jím pořízené databázi. Toto právo není právem souvisejícím s právem autorským, nicméně vzhledem k příbuznosti předmětu těchto práv byla jeho úprava zahrnuta do autorského zákona. Právní úprava této problematiky je zásadně ovlivněna komunitárním právem, konkrétně směrnicí Evropského parlamentu a Rady EU o právní ochraně databází.

KOLEKTIVNÍ SPRÁVA PRÁV

Na našem území působí pět kolektivních správců (OSA, INTERGRAM, Dilia, Gestor, OOA-S). Navzájem se liší věcnou působností. Historie OSA - ochranného svazu autorského pro práva k dílům hudebním se sídlem v Praze spadá do roku 1919.

K činnosti kolektivního správce český autorský zákon vyžaduje státní licenci. Jmenovitě oprávnění udělené ministerstvem kultury, které vykonává administrativní dozor nad výkonem kolektivní správy práv. Oprávnění je udělováno ve správním řízení s možností soudní ochrany podle českého soudního řádu správního.⁵⁾ Kolektivní správa je vybudována na administrativním monopolu. Pro tentýž druh majetkových práv a pro tentýž druh děl (např. díla hudební) může kolektivní správu práv vykonávat pouze jediný kolektivní správce. Kolektivní správa práv je založena na zásadě rovnosti a přiměřenosti ve vztahu k uživatelům.

Český autorský zákon stanoví taxativní výčet majetkových práv, která podléhají povinné kolektivní správě. Do legálního režimu povinné kolektivní správy práv patří např. právo na odměnu při opětovném prodeji originálu díla uměleckého nebo právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu.

Smluvním pilířem kolektivní správy práv jsou kolektivní licenční smlouvy uzavírané mezi kolektivními správci a sdruženími uživatelů. Jednotlivým sdruženým uživatelům vznikají z této smlouvy práva a povinnosti vůči kolektivnímu správci přímo.⁶⁾

Významnou kontraktační roli může sehrát *mediátor*. Musí jít o nezávislého odborníka, který je jmenován ministerstvem kultury a zapsán do veřejně přístupného seznamu zprostředkovatelů. Zprostředkovatelé jsou povinni být nápomocni při jednání smluvních stran, popř. předkládat stranám vlastní návrhy. Nevyjádří-li se žádná ze stran do 30 dnů od předložení zprostředkovatelského návrhu námítky k tomuto návrhu, má se za to, že jej strany přijaly.

PATENTY A UŽITNÉ VZORY

České patentové právo je založeno na novelizovaném zákonu o vynálezech a zlepšovacích návrzích (zák. č. 527/1990 Sb.). Na rozdíl od práva autorského je státní přiznání patentu vázáno na registraci u Úřadu průmyslového vlastnictví. To je zároveň i místem, u něhož mohou státní občané ČR a jiné osoby, které mají na jejím území bydliště nebo sídlo, podávat me-

zinárodní přihlášky vynálezů. U tohoto úřadu lze také podat evropskou patentovou přihlášku podle Úmluvy o udělování evropských patentů.

Vedle přihlašovacího řízení je před Úřadem průmyslového vlastnictví vedeno též řízení určovací, řízení o zrušení patentu a řízení o nucené licenci. Řízení o nucené licenci nebývá obvyklé, protože běžně jsou smluvní licence.

Smyslem patentového práva je ochrana vynálezce tvůrčí činnosti. Jeho předmětem pak je ochrana vynálezu. Vynálezem může být pouze řešení z oblasti techniky, které je výsledkem vynálezce činnosti a je průmyslově využitelné (§ 6 zákona o vynálezech a zlepšovacích návrzích). Patentovatelný je tedy jak určitý výrobní postup, tak výrobek jako takový. Novost spočívá v tom, že řešení není součástí stavu techniky. Jde tedy o novost světovou.

Patent je převoditelný. Smlouvy o převodu patentu i licenční smlouvy nabývají účinnosti vůči třetím osobám dnem jejich zápisu do patentového rejstříku vedeného u Úřadu průmyslového vlastnictví. Právo k patentu trvá maximálně 20 let od podání přihlášky k registraci. Udržování patentu v platnosti je zpoplatněno (viz zákon č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích.)

Česká republika je smluvní stranou Smlouvy o patentové spolupráci (1970), Štrasburské dohody o mezinárodním patentovém třídění (1971) a Úmluvy o udělování evropských patentů (1973).

Právo užitně vzorové (tzv. malé patenty) se v mnoha ohledech podřazuje pod právo patentové. Příbuznost s právem patentovým spočívá v tom, že tyto chráněné předměty jsou rovněž výtvořky průmyslově-technické povahy a mohou být předmětem obchodních vztahů. Užitně vzorová ochrana byla na českém území zavedena až roku 1992. Do té doby zde neexistovala.

Důvodem existence užitně vzorové právní ochrany je skutečnost, že patentový systém je málo použitelný na předměty denní potřeby připravené k uvedení na trh, na předměty vykazující nižší invenční úroveň a v neposlední řadě je také poměrně nákladný a zdoluhavý. Pojem užitného vzoru je zakotven v zákoně o užitných vzorech (zák. č. 478/1992 Sb.). Ten podobně jako u patentů nestanoví legální definici, nýbrž podmínky, za kterých lze tyto výtvořky zapsat do veřejného rejstříku (§ 1 zák. o užitných vzorech). Jediným zásadním rozdílem oproti patentové úpravě v tomto ohledu je nižší kritérium vyžadované vynálezce úrovně. Pro zapsání užitného vzoru postačuje, že technické řešení přesahuje rámec odborné dovednosti.

Na rozdíl od patentů však lze chránit jen technická řešení prostorově vytvořitelná (tj. výrobky nebo zařízení, směsi, slitiny, chemické látky, léčiva atd.), nikoliv však způsoby výroby nebo pracovní činnosti.

Prostřednictvím užitného vzoru tedy nelze chránit postupy ani biologické reproduktivní materiály a biotechnologické postupy obecně.

Maximální doba platnosti práva k užitnému vzoru je deset let. V ostatních hmotněprávních věcech, pak platí pravidla patentové ochrany. Zásadně prvním (originárním) majitelem tohoto práva může být jen osoba fyzická, práva k užitnému vzoru jsou převoditelná, vznik ochrany je založen na zápisném principu.

Základním procesněprávním rozdílem oproti patentovému řízení je skutečnost, že při zápisném řízení o užitných vzorech se zkoumají pouze formální podmínky zápisu. Materiální podmínky pak až v řízení výmazovém. Tímto procesním systémem lze dospět k ochraně rychleji než v právu patentovém. Formální zápis užitného vzoru do rejstříku však je oproti patentu pouze méně spolehlivou ochranou.

PRŮMYSLOVÉ VZORY

Právo k průmyslovému vzoru se liší od patentového práva i práva k užitnému vzoru především z hlediska předmětu práva. Zatímco u patentového práva a práva k užitnému vzoru je předmětem ochrany technické řešení, právo průmyslového vzoru se vztahuje na estetické výtvořky, tj. na plošný nebo prostorový vzhled výrobků nebo jeho části, spočívající zejména ve znacích linií, obrysů, barev, tvaru, struktury nebo materiálů výrobku samotného nebo jeho zdobení.

Materiální podmínkou ochrany průmyslových vzorů je požadavek jejich novosti, tj. aby průmyslový vzor nebyl před podáním přihlášky zpřístupněn veřejnosti. Druhou je, že musí vykazovat individuální povahu, čímž se do značné míry přibližuje pojmu autorského díla.

Účinky zapsaného průmyslového vzoru a dispozicní oprávnění jeho vlastníka jsou obdobné jako u patentového práva. Ochrana zapsaného průmyslového vzoru trvá maximálně 25 let od podání přihlášky průmyslového vzoru. Česká republika je smluvní stranou Locarnské dohody o zřízení mezinárodního třídění průmyslových vzorů a modelů (1968).

TOPOGRAFIE POLOVODIČOVÝCH VÝROBKŮ

Ochrana topografií polovodičových výrobků je v ČR zajištěna od roku 1992 v souladu s právem EU (zák. č. 529/1991 Sb.). Uděluje se bez průzkumu na základě zápisu do rejstříku topografií polovodičových výrobků. Zapsat lze jen takovou topografii, která je výtvořkem a není všeobecně známa v polovodičovém průmyslu.

Doba ochrany výlučných práv ze zapsané topografie trvá 10 let od jejího prvního obchodního využití či registrace. V rejstříku topografií polovodičových výrobků, vedeném Úřadem průmyslového vlastnictví, je zapsáno jen několik těchto výtvořků. Z běžné české praxe nejsou známy spory o toto právo.

PRÁVA K ODRŮDÁM ROSTLIN

Práva k odrůdám rostlin upravuje zákon č. 408/2000 Sb. Ochranná práva mohou být udělena pouze k odrůdě, která splňuje podmínky novosti, odlišnosti, uniformity a stálosti. Držitelem těchto práv pak může být šlechtitel, kterému byla

ochranná práva udělena. Šlechtitelem může být jak osoba fyzická, tak osoba právnická.

Ochranná práva k rostlinné odrůdě jsou šlechtiteli přiznána na základě správního řízení před Ústředním kontrolním a zkušebním ústavem zemědělským se sídlem v Brně, který je správním úřadem. Toto rozhodnutí lze přezkoumat v soudním řízení podle části páté obč. soudního řádu.⁷⁾ Splňuje-li odrůda všechny požadované náležitosti, vydá ústav šlechtitelské osvědčení, které šlechtiteli zajišťuje práva na výlučné využívání chráněné odrůdy. Ochranná práva k chráněné odrůdě trvají 25 let od udělení ochrany.

Česká republika je smluvní stranou Mezinárodní úmluvy na ochranu nových odrůd rostlin (1961).

OCHRANNÉ ZNÁMKY

Podle současného českého zákona o ochranných známkách (zák. č. 137/1995 Sb.) je ochranná známka definována jako označení tvořené slovy, písmeny, číslicemi, kresbou nebo tvarem výrobku nebo jeho obalu, popř. jejich kombinací, určené k rozlišení výrobků nebo služeb pocházejících od různých podnikatelů a zapsané do rejstříku ochranných známek.

Z uvedené definice vyplývá, že přihlašovatelem ochranné známky může být pouze osoba podnikající v příslušném předmětu činnosti, pro který je ochranná známka přihlašována. Jde-li o označení, která zákon ze zápisu vylučuje, byla rozdělena na důvody absolutní, tzn. veřejnoprávní, a relativní, tzn. soukromoprávní.

Mezi absolutní zápisné překážky patří zejména rozlišovací nezpůsobilost, pouhá popisnost, rozpor s veřejným pořádkem a dobrými mravy, klamavost, zneužití náboženských symbolik atd.

Relativní zápisné překážky spočívají v zásahu do subjektivního práva jiné osoby. Základní relativní zápisnou překážkou pak je právo přednosti jiné osoby ke shodné či podobné ochranné známce přihlášené pro stejné nebo podobné výrobky či služby. Dále pak zásah do práv k všeobecně známé známce ve smyslu Pařížské unijní úmluvy, zásah do práv k obchodní firmě jiné osoby, jména fyzické osoby, zásah do práv k jinému předmětu průmyslového vlastnictví či do autorského práva. Tyto zápisné překážky Úřad průmyslového vlastnictví nezkoumá z úřední povinnosti, ale pouze v rámci řízení námítkového či až následného řízení výmazového, a to na podnět dotčené osoby. Ochranná doba ochranné známky trvá deset let od podání přihlášky. Na žádost majitele ochranné známky se doba ochrany prodlouží vždy o dalších deset let.

Ochranná známka je zapsána do rejstříku ochranných známek na základě přihlášky označení k zápisu. O zápisu rozhoduje Úřad průmyslového vlastnictví v přihlašovacím řízení. Součástí přihlašovacího řízení pak je tříměsíční lhůta od zveřejnění zapisovaného označení ve věstníku Úřadu průmyslového vlastnictví pro podání eventuálních námitek proti zápisu. Po uplynutí této lhůty lze námítky proti zá-

pisu uplatňovat až ve výmazovém řízení. Důvodem pro výmaz ochranné známky je taktéž její bezdůvodné neužívání. Úřad průmyslového vlastnictví je rovněž zápisným místem pro zápis mezinárodní ochranné známky podle Madridské dohody o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek (1891) a protokolu k této dohodě (1989).

Dne 4. 12. 2003 byl Senátem Parlamentu České republiky schválen nový zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů. Účinnost tento zákon nabyvá částečně ke dni 1. dubna 2004 a částečně ke dni vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost. Jeho účelem je mj. aplikace režimu ochranné známky Společenství do českého právního řádu. Nový český zákon o ochranných známkách novelizuje zákon o soudech a soudcích tak, že Městský soud v Praze bude v České republice příslušný k prvostupňovému rozhodování pro ochranné známky Společenství podle nařízení Rady Evropské unie č. 40/1994 z 20. prosince 1993 o ochranné známce společenství.

OBCHODNÍ FIRMA

Právo k obchodní firmě je upraveno v obchodním zákoníku. České firemní právo se vyznačuje tím, že se vztahuje pouze na podnikatele, a to navíc pouze na ty, kteří jsou zapsáni v obchodním rejstříku vedeném krajskými soudy. Jména a názvy ostatních podnikatelů nejsou firemním právem chráněny, lze však na jejich ochranu využít nekalosoutěžní pravidla.

Obchodní firmou fyzické osoby je vždy její jméno a příjmení, popř. odlišující dodatek. Obchodní firmou právnické osoby pak její název zapsaný do obchodního rejstříku. Základním pravidlem ochrany je, že obchodní firma nesmí být zaměnitelná s obchodní firmou jiného podnikatele a nesmí působit klamavě. Obchodní firma sama o sobě nemůže být předmětem závazkových právních vztahů, nýbrž je vázána k podniku, který označuje. Převod obchodní firmy bez současného převodu podniku je nepřipustný. Při zásahu do subjektivního práva na obchodní firmu má dotčená osoba vůči narušiteli nárok na zdržení se závadného jednání, odstranění závadného stavu, přiměřené zadostiučinění, vydání bezdůvodného obohacení a náhradu škody. Vedle pravidel firemního práva jsou označení podniků rovněž chráněna právem nekalosoutěžním.

OZNAČENÍ PŮVODU A ZEMĚPISNÁ OZNAČENÍ

Označení původu a zeměpisná označení jsou označeními vztahujícími se pouze na charakteristiku původu zboží, nikoliv však služeb či obchodu. Tato označení jsou používána k označení zboží pocházejícího z určitého území, jestliže kvalita nebo vlastnosti tohoto zboží jsou výlučně nebo převážně dány zvlášt-

ním zeměpisným prostředím s jeho charakteristickými přírodními a lidskými faktory (§ 2 zák. č. 452/2001 Sb.). Nutnou podmínkou je, že výroba nebo zpracování takového zboží probíhá ve vymezeném území. Pro tato označení platí zápisný princip. O zápis takového označení může požádat sdružení výrobců nebo zpracovatelů, existuje-li v daném území pouze jediná osoba, produkující daný druh zboží, může zažádat ona sama. Na rozdíl od většiny předmětů duševního vlastnictví není ochrana těchto označení koncipována na exkluzivním principu. Zapsaná označení mají povahu veřejných statků. Zapsané označení je oprávněn užívat každý, kdo vyrábí, zpracovává a připravuje zboží s odpovídající kvalitou či vlastnostmi na vymezeném území, a to na základě bezúplatné zákonné licence. Na zapsané označení nelze poskytnout smluvní ani nucenou licenci.

Česká republika je smluvní stranou Lisabonské dohody na ochranu označení původu a jejich mezinárodním zápisu (1958) a Madridské odhody o potlačení falešných nebo klamavých údajů o původu zboží (1891).

OBCHODNÍ TAJEMSTVÍ

Obchodní tajemství, obdobně jako např. know-how, spadá pod tzv. jiné majetkové hodnoty, kterým zákon přiznává vlastnost být předmětem právních vztahů. Právní úprava obchodního tajemství je obsažena v českém obchodním zákoníku. Obchodní tajemství je součástí práv náležejících k podniku. Tvoří jej veškeré skutečnosti obchodní, výrobní či technické povahy související s podnikem, které mají skutečnou nebo alespoň potenciální materiální či nemateriální hodnotu, nejsou v příslušných obchodních kruzích běžně dostupné, mají být podle vůle podnikatele utajeny a podnikatel odpovídajícím způsobem jejich utajení zajišťuje. Podnikatel provozující podnik, na který se obchodní tajemství vztahuje, má výlučné právo tímto tajemstvím nakládat, zejména udělit svolení k jeho užití a stanovit podmínky takového užití. Právo podnikatele k jeho obchodnímu tajemství je právem výlučným a časově neomezeným. Navíc proti porušení nebo ohrožení práva na obchodní tajemství přísluší podnikateli právní ochrana jako při nekalé soutěži.

Obchodní zákoník stanoví porušení obchodního tajemství jako zvláštní skutkovou podstatu nekalého jednání v hospodářské soutěži.

KNOW-HOW A DŮVĚRNÉ INFORMACE

Výslovná úprava ochrany know-how není v českém právu zakotvena. Některé nehmotné statky spadají pod tento pojem lze chránit právy průmyslového vlastnictví, rovněž tak jako obchodní tajemství či důvěrné informace. Přesto know-how může požívat právní ochrany, neboť zákon bere v potaz, že je předmětem právních vztahů jako tzv. jiná majetková hodnota (§ 118 obč. zák.). Know-how lze vymezit jako nehmotný statek, který je vyjádřený v objektivně vnímatelné podobě, tvoří jej poznatky, zkušenosti

a vědomosti z různých oblastí společenského života, má podstatný význam pro jeho uživatele, není všeobecně známé ani dostupné, má cenu, kterou lze vyjádřit a je využitelné třetími osobami.

Nepožívá ochranu absolutní povahy, tedy není chráněno ze zákona *erga omnes*. Jeho ochranu lze zajišťovat pouze v rámci závazkových vztahů, tedy *inter partes*. Třetí osoby však touto ochranou nejsou vázány. Naplňuje-li know-how znaky obchodního tajemství, jde o obsah obchodního tajemství. Neoprávněné užívání know-how může taktéž naplnit znaky jednání v nekalé soutěži.

Právní ochrana důvěrných informací je obsažena v obchodním zákoníku (§ 271). Jestliže si strany při jednání o uzavření smlouvy navzájem poskytnou informace označené jako důvěrné, nesmí je strana, které byly tyto informace poskytnuty, prozradit třetí osobě a ani je použít v rozporu s jejich účelem pro své potřeby, a to bez ohledu na to, zda dojde k uzavření smlouvy, či nikoli. Kdo poruší tuto povinnost, je povinen k náhradě škody. Ochrana důvěrných informací se velmi uplatní např. při jednání o poskytnutí know-how, které nelze realizovat jinak než seznámením druhé strany se základní charakteristikou tohoto statku již před uzavřením smlouvy. Vedle toho je ochrana důvěrných informací poskytována právem nekalé soutěže. Děje se tak v rámci generální klauzule zákazu nekalé soutěže (§ 44 obch. zák.).

ZLEPŠOVACÍ NÁVRHY

Za zlepšovací návrhy považuje zákon o patentech a zlepšovacích návrzích technická, výrobní nebo provozní zdokonalení, jakož i řešení problémů bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a životního prostředí, s nimiž má zlepšovatel právo nakládat. Zlepšovací návrhy nepodléhají zápisnému principu.

Zlepšovatel je povinen nabídnout zlepšovací návrh svému zaměstnavateli, jestliže se zlepšovací návrh týká oboru práce nebo činnosti zaměstnavatele. Neuzavře-li zaměstnavatel se zlepšovatelem smlouvu o užívání zlepšovacího návrhu, může zlepšovatel uplatnit svůj zlepšovací návrh podle své vůle.

VĚDECKÉ OBJEVY

Univerzální mezinárodněprávní řád, kterým je ČR vázána, začleňuje právo vědeckých objevů do kategorie práv duševního vlastnictví. Ponecháme-li stranou dějinný vývoj tohoto práva, spatříme, že toto právo zůstává v dnešní době mimo zvláštní zákonnou ochranu. Vědecké objevy jako takové mají sloužit obecnému dobru, a proto spadají do veřejné domény.

Nicméně, z hlediska českého práva není vyloučeno, aby byly vědecké objevy obsaženy v některém jiném duševním vlastnictví. Mohou tak tvořit obsah obchodního tajemství, důvěrné informace nebo být obsahem zlepšovacího návrhu. V těchto případech platí pro vědecké objevy zvláštní právní režimy příslušných ochranných práv. Vědecký objev také bývá zpravidla literárně popsán ve vědeckém díle. Předmětem autorského práva však není sám vědecký

objev, nýbrž vědecké dílo, ve kterém je objev vědecky ztvárněn.

Tam, kde jde o osobní otázku objevitelského prvenství (*moral rights*), je věc ponechána mimo zvláštní legální úpravu. Platí zde vědecká morálka a jí zformované vědecké zvyklosti. V tomto ohledu se nicméně nabízí možnost právní ochrany objevitelství, které spočívá v osobování si objevitelství včetně označení objevitelství, všeobecnými právy osobnostními podle českého občanského zákoníku (§ 11 a násl. obč. zák.).

Jelikož i vědci nebo vědecké ústavy, které je zaměstňávají, bývají soutěžitelé, není vyloučena ochrana objevitelství právem proti nekalé soutěži. Nekalosoutěžní ochrana může směřovat např. proti klamavému objevitelskému označení výrobku, a to i souběžně s ochranou osobnostněprávní.

3. PROSTŘEDKY PRÁVNÍ OCHRANY DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ

ÚSTAVNĚPRÁVNÍ OCHRANA

Základní pravidla ochrany duševního vlastnictví v ČR jsou stanovena v Listině základních práv a svobod. Všechny právní předpisy nižší právní síly musí být v souladu s pravidly zakotvenými v Listině, práva zde zaručená jsou obecně přímo aplikovatelná a lze se jich soudní cestou dovolat.

Vedle obecných soudů, které jsou při rozhodování vázány jak zákony, tak všemi předpisy vyšší právní síly, tedy i Listinou, je nejvýznamnějším garantem ochrany ústavně zaručených práv český Ústavní soud. Tento soud je Ústavou koncipován jako soud zvláštní, stojící mimo soustavu obecných soudních orgánů, a v žádném případě jej nelze považovat za odvolací instanci proti rozhodnutí obecných soudů. Jeho základním posláním je kontrola dodržování ústavnosti při výkonu pravomocí prakticky všech státních orgánů ČR.

Na rozdíl od obecných soudů je Ústavní soud nadán speciální legislativní pravomocí, která mu umožňuje rušit všechny legislativní akty orgánů veřejné moci, které jsou v rozporu s ústavními zákony a mezinárodními smlouvami, kterými je ČR vázána. Tato pravomoc je nazývána jako tzv. negativní legislativní pravomoc, a to proto, že Ústavní soud je oprávněn neústavní předpisy rušit, ale ne už takto zrušené předpisy nahrazovat či jinak vytvářet. To je potom již úloha příslušných orgánů, které by měly při své legislativní pravomoci dbát právního názoru Ústavního soudu, chtějí-li, aby nový právní předpis nebyl znovu předmětem řízení před Ústavním soudem.

Ústava ČR je i v případě Ústavního soudu věrna tradici kontinentálního právního systému, kde soudy právo netvoří, ale pouze aplikují. Kontrola ústavnosti prováděná Ústavním soudem je pak dvojího druhu, a to tzv. kontrola abstraktní a kontrola konkrétní. Abstraktní kontrola spočívá v pravomoci Ústavního soudu rušit neústavní právní předpisy

bez ohledu na skutečnost, jestli na základě tohoto předpisu bylo protiprávně zasáhnuto do ústavně zaručených práv a svobod jedinců. Okruh osob oprávněných k podání podnětu na takové přezkoumání právního předpisu je poměrně úzký. Jde zásadně o osoby nadané veřejnoprávními pravomocemi, jako je prezident republiky nebo skupina poslanců nebo senátorů. Konkrétní kontrola ústavnosti spočívá v právu každého jedince podat ústavní stížnost v případě, kdy se domnívá, že jednáním orgánu veřejné moci bylo zasaženo do jeho ústavně zaručených práv a svobod.

Ústavní soud judikoval, že procesní rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví není napadnutelné před Ústavním soudem, není-li tímto rozhodnutím zpochybněna ústavnost celého řízení. Nezákonost nutně neznamená neústavnost.⁸⁾

SOUKROMOPRÁVNÍ OCHRANA

Vzhledem k širokému rozsahu statků chráněných právem duševního vlastnictví a jejich vzájemné povahové různorodosti, je soukromoprávní úprava ochrany těchto statků v ČR poněkud roztržštěná. Neexistuje kodifikace této právní oblasti jako celku, a ani jeho jednotlivých částí. Přestože v minulosti bylo provedeno několik pokusů o kodifikaci průmyslových práv, skutečné realizace se tato myšlenka nikdy nedočkala. Jediným předpisem stanovícím úpravu vícero druhů nehmotných statků je pak pouze autorský zákon, u kterého však o povaze kodifikace můžeme mluvit jen stěží.

Přestože základní hmotněprávní úprava těchto práv je značně různorodá, prostředky jejich ochrany jsou ve všech případech obdobného charakteru.

Základním prostředkem ochrany je pak soukromoprávní žaloba. Soukromoprávní povaze práv duševního vlastnictví pak odpovídá skutečnost, že ve všech případech zásahu do práv majitelů lze civilní řízení zahájit pouze na návrh oprávněné osoby; nikdy z úřední povinnosti. Soukromoprávní cestou se lze dovolávat několika základních nároků.

● Negatorní nárok

Negatorní nárok (nárok na zákaz rušení práva), neboli na zdržení se určité hospodářské nebo jiné činnosti, je v praxi běžným nárokem. Předpokladem je, že rušení práva trvá, hrozí, že s rušením práva bude započato nebo se bude opakovat; např. vzhledem k přípravě výroby spotřebního zboží, které je z hlediska duševního vlastnictví padělkem.

Soudy tento nárok nepřiznávají, jestliže kupříkladu v průběhu řízení a pod jeho tlakem žalovaný ukončil nekalou činnost a ani náznakem nebylo v řízení prokázáno hrozící opakování nebo obnovení. Pak by měl žalobce s ohledem na nastalý vývoj skutkového stavu vzít žalobu zpět, jde-li o tento žalobní nárok.

● Odstranění následků nebo zničení zboží

Restituční nárok (nárok na obnovu stavu před zásahem do práva) číli na odstranění protiprávních ná-

sledků bývá sice uplatňován, nicméně jeho soudní přiznávání je již méně časté. Tento nárok bývá uspokojen nejen stažením výrobků z obchodování, ale též zničením výrobků. Taktéž jim lze postihnout zničení různých nekalých pomůcek, používaných k zásahům do práv nebo k vyloučení funkčnosti technických ochranných prostředků. Nárok na zničení výrobků byl výslovně upraven až roku 2000. Odtud může pramenit i malá zkušenost s jeho soudním nařizováním.

Soudní nařizování zničení výrobků není dosud běžné. Nicméně žaloby se v tomto směru objevují. Některé zákony také stanoví, že tento nárok lze uplatnit až podpůrně, jestliže nebylo možné neoprávněný zásah odstranit jinak; tj. méně závažným způsobem.

Dosavadní zkušenosti s tímto institutem spadají spíše do veřejnoprávních režimů celních a spotřebitelských. Svě opodstatnění při soudcovské úvaze o nařízení zničení výrobků může hrát též to, zda hrozí opakování protiprávního zásahu nebo zda hrozí vývoz rušebních předmětů poté, co budou staženy z tuzemského trhu a pouze uskladněny a nikoliv zničeny.

● Informace o původu výrobků

Informační nárok, který se týká původu a informací o jeho uvádění na trh, byl výslovně legálně upraven až roku 2000 a zkušenosti s jeho soudním přiznávání zatím nelze zobecnit.

● Morální nebo peněžité zadostiučinění

Morální zadostiučinění bývá v našich věcech méně časté. Na rozdíl např. od neoprávněných zásahů do všeobecných osobnostních práv. Je-li požadováno morální zadostiučinění i zde, pak takový nárok vesměs směřuje k veřejné omluvě např. v odborném tisku, který je odebírán a čten v odborných kruzích.

Vedle výše zmíněného restitučního nároku bývá nárok na peněžité zadostiučinění v praxi uplatňován a soudy přiznávají nejčastěji. Předpokladem však je prokázání vzniku nemajetkové újmy, která není škodou na věci ani ušlým ziskem, anebo alespoň její hrozby.

Tím, že žalobce uvádí v žalobě výši nároku na peněžité zadostiučinění často ve značně vyšší, sleduje též vyvolání tlaku na žalovaného, aby žalovaný věc ukončil smírem. Lze-li výši takového (nebo jiného) nároku zjistit jen s nepoměrnými obtížemi nebo nelze-li ji zjistit vůbec, určí ji soud podle své úvahy (§ 136 o. s. ř.). Nejde však o volnou soudcovskou úvahu nepodléhající hodnocení a přezkoumání, nýbrž o kvantitativní posouzení základních souvislostí případu. K tomu dochází např. tehdy, jestliže žalobce nezná všechny okolnosti neoprávněného zásahu do jeho práva, protože v kritické době neměl přístup do výrobních nebo obchodních prostor žalovaného. Jiným případem může být nepoměrně nákladně znalecké dokazování.

Přestože k přiznání tohoto nároku není vyžadováno zavinění, úmysl či nedbalost, soudy jej zohledňují při stanovení výše peněžité satisfakce za nemajetkovou újmu. Prostřednictvím požadavku na přiznání morálního zadostiučinění se žalobce mnoh-

dy snaží dosáhnout náhrady ušlého zisku. Z právního hlediska jsou však tyto nároky odlišné a jsou založeny na rozdílných odpovědnostních principech.

● Náhrada skutečné škody a ušlého zisku

Obecná úprava deliktů vznikajících z porušení soukromoprávních povinností je obsažena v českém občanském zákoníku. V případě odpovědnosti za škodu se hradí skutečná škoda a ušlý zisk. Pro vznik této odpovědnosti je vyžadováno zavinění. Přednostním způsobem náhrady škody je relutární náhrada. Požádá-li však o to poškozený a je-li to možné a účelné, hradí se škoda uvedením do předešlého stavu. Vzhledem k povaze duševního vlastnictví však tato naturální restituce prakticky nepřipadá v úvahu. Zvláštní zákony z práva duševního vlastnictví speciální úpravu náhrady škody neupravují. Jde-li však o vztah obchodněprávní, použijí se speciální ustanovení obchodního zákoníku.

Je-li tedy neoprávněným zásahem do práv duševního vlastnictví nebo nekalou soutěží způsobena škoda, má poškozený právo na její náhradu. Může jít jak o škodu skutečnou, tak i o ušlý zisk. Jako náhrada skutečné škody bývá v praxi nárokována např. peněžité náhrada za poškození nebo zničení prototypu nebo modelu výrobku či zboží na skladě, náhrada nákladů vynaložených na odhalení a určení výše škody nebo na odhalení škůdce apod.

Náhrada škody se celkově vzato v praxi uplatňuje v našem případě poměrně málo. Postižený se totiž povytce domáhá peněžitého zadostiučinění, které je navíc založeno na principu objektivní odpovědnosti. O soudcovském určování výše škody platí *mutatis mutandis* to, co bylo řečeno u soudcovského určení výše peněžitého zadostiučinění (§ 136 o. s. ř.).

Praktickou potíží je, že o náhradě škody rozhodují v prvním stupni okresní soudy, zatímco o nárocích z práv duševního vlastnictví, jakož i o nárocích na vydání bezdůvodného obohacení, rozhodují v prvním stupni soudy krajské. Proto nelze vyloučit procesní nebezpečí odlišných skutkových zjištění a jejich odlišných posouzení různými soudy, přestože jde o důsledky jednoho a téhož neoprávněného zásahu do téhož práva.

● Nároky z bezdůvodného obohacení

Uplatňování obecných soukromoprávních nároků na vydání bezdůvodného obohacení, ač jde o starý římskoprávní institut (*actio*), bývá v našich případech méně časté. Příčina spočívá v praktickém upřednostňování široce pojímaných peněžitých zadostiučinění. Nicméně vydání bezdůvodného obohacení přichází v úvahu i vedle poskytnutí zadostiučinění a vedle náhrady škody. Např. tam, kde na straně uživatele chybí právní důvod (právní titul) k využívání cizího duševního vlastnictví, jímž je zejména licenční smlouva, anebo tam, kde tento důvod sice původně byl, ale odpadl; např. v důsledku vypovězení licenční smlouvy poskytovatelem licence. Tam, kde je právo na vydání bezdůvodného obohacení uplat-

něno, jde v našich případech mnohdy o značně vysoké částky, které dosahují i mnoha milionů korun.

Jestliže bezdůvodně obohacení nebyl v dobré víře, je povinen vydat nejen bezdůvodně obohacení, které by se rovnalo ceně smluvní licence, ale též veškeré užítky (viz § 458 odst. 2 obč. zák.). Užítkem je kupříkladu čistý zisk z neoprávněného využívání patentovaného výrobního postupu bez ohledu na to, je-li zisk dále investován nebo přenechán třetí osobě; např. rozdělen akcionářům. Tomu, kdo však byl v dobré víře, že mu bezdůvodně obohacení patří, což je věc důkazní, připadají užítky z něho do jeho vlastnictví.

V některých případech může být obtížné důkazně odlišit, co jsou užítky z bezdůvodného obohacení a co užítky získané po právu z něčeho jiného. Proto se někdy advokáti vyhýbají uplatňování práva na vydání užitků z bezdůvodného obohacení. Navzdory tomu, že zlá víra žalovaného bývá prokazatelná, neboť žalovaný obvykle musel vědět – zejména po výstražce postiženého – že neoprávněně využívá cizí majetek.

Zvláštní úpravu bezdůvodného obohacení obsahuje autorský zákon pro oblast práva autorského, práv souvisejících a práva pořizovatele databáze. Výše bezdůvodného obohacení vzniklého na straně toho, kdo neoprávněně nakládá s chráněným předmětem, aniž by k tomu získal potřebnou licenci, činí dvojnásobek odměny, která by byla za získání takové licence obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem. Takto pojatý způsob určení bezdůvodného obohacení ztrácí povahu pouhého restitučního nároku na vydání bezdůvodného obohacení a blíží se již pojetí sankčního. Dvojnásobná výše bezdůvodného obohacení v sobě zahrnuje jak vydání neoprávněného majetkového prospěchu, tak kromě toho i soukromou pokutu vyplácenou k rukám majitele práva za neoprávněné užití duševního vlastnictví.

● Určovací rozsudek

Soudní rozhodnutí o tom, že určité zboží je z hlediska duševního vlastnictví padělkem nebo nedovolenou napodobeninou, přináší veřejnoprávní důsledky pro další legální postupy na poli veřejného práva, zejména celního a spotřebního.

Praktická potíž spočívá v tom, že dosažení takového pravomocného soudního rozhodnutí obvykle znamená značnou časovou ztrátu. To může ochromit účinnost dalších veřejnoprávních kroků a postiženému se tím zvyšují i náklady, které musí vynaložit na ochranu svého práva.⁹⁾

● Zveřejnění rozhodnutí

a) Soukromé zveřejnění skutkového děje nebo stavu věci

Postižení někdy hledají rychlou a mimosoudní cestu nápravy. K tomu používají příhodných obchodních zbraní. Osvědčenou cestou k nápravě bývá zveřejnění skutkového děje nebo stavu věci na vlastní náklady postiženého např. v odborném tisku. Někdy se tak děje formou placené inzerce, jindy různými odbornými články apod.

Tato forma je často účinnější než pravomocný soudní rozsudek, dosažený po několika letech nákladného soudního sporu s někdy nepříliš jistým výsledkem. Výdaje na tuto sebeobranu jsou leckdy nižší než náklady soudního řízení. Plně však zatěžují postiženého.

b) Veřejná omluva

Morální zadostiučinění veřejnou omluvou je sice možné, nicméně v našich případech nebývá obvyklé. Postižený vesměs sleduje majetkové zájmy, které směřují k peněžitým zadostiučiněním.

c) Zveřejnění rozsudku na náklady druhé strany

O právu zveřejnit rozsudek na náklady druhé strany výslovně hovoří jen autorský zákon a obchodní zákoník u práva proti nekalé soutěži. V ostatních případech je toto právo buď zahrnuto v demonstrativních výčtech nároků z práv průmyslového vlastnictví, anebo není upraveno vůbec. Proto je v některých případech jeho aplikace otázkou výkladovou. To vznáší též požadavek na soudcovskou odvalu takto rozhodnout.

Negativně se zde projevuje roztříštěnost zákonodárné úpravy duševního vlastnictví do řady zvláštních zákonů, které nejsou v obecných věcech zcela shodné. Příčinou je nedostatek legislativně politického nebo legislativně technického sjednocení předpisů podobného věcného obsahu na vládní úrovni. Běžně však nebývá toto právo uplatňováno, protože k soudnímu přiznání práva zveřejnit pravomocný rozsudek většinou dojde až se značnou prodlevou, kdy žalobce na tom ztrácí hospodářský zájem.

TRESTNÍ OCHRANA SOUDNÍ

Jako společensky nebezpečná, a tedy i trestněprávně postižitelná, jsou považována i taková jednání, kterými je zasaženo do práv duševního vlastnictví. Pochopitelně že ne každé jednání, které je v rozporu s předpisy na ochranu duševního vlastnictví, je trestným činem. Musí jít o jednání, které naplní určitý stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost. Jde tedy o činy, jejichž zejména ekonomický dopad se vymyká běžnému standardu. Vedle dokonatých trestných činů je trestán také pokus o trestný čin a u zvláště závažných trestných činů i jejich příprava. Trestána i organizace, návod a pomoc k trestnému činu.

Trestného činu se může dopustit pouze fyzická osoba. Trestněprávní odpovědnost právnických osob, která se připravuje, zatím neodpovídá koncepci, na níž je dosud postaveno české trestní právo.

Součástí trestního řízení může být i tzv. řízení adhezni, tedy řízení o náhradě škody, což může představovat především časovou a finanční úsporu pro oškozeného.

● Trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi

Tento trestný čin postihuje taková jednání, kterými je neoprávněně zasaženo do zákonem chráněných

práv k autorskému dílu, uměleckému výkonu, zvukovému či zvukově obrazovému záznamu, rozhlasovému či televiznímu vysílání a databázi (§ 152 tr. zákona).

Prostřednictvím tohoto trestného činu je zajištěna ochrana autorským právům, skoro všem právům s autorským právem souvisejícím a právům pořizovatele databáze. Jde o blanketní normu, kdy trestní zákon odkazuje na normu z jiného odvětví než trestního práva. Skutek, kterým byl dokonán tento trestný čin, zároveň vždy představuje i zásah do soukromého subjektivního práva jiné osoby a vzniká tak vždy i soukromoprávní odpovědnost za zásah do tohoto práva. Trestní právo rovněž vedle dokonaných trestných činů postihuje i pokus o trestný čin. I v tomto případě většinou vznikne odpovědnost soukromoprávní, neboť autorským zákonem je reprobováno i jednání, kterým je právo k příslušnému nehmotnému statku ohroženo, nikoliv pouze porušeno.

Trestný čin porušování autorského práva a práv souvisejících je trestným činem úmyslným. Pachatelí tohoto trestného činu musí být prokázán úmysl neoprávněně tato práva poškozoval, a to úmysl přímý či nepřímý. Pachatel tedy musí vědět, že se jednáním dopouští zásahu do práv jiné osoby nebo s touto možností musí být alespoň srozuměn. Tato znalost se vztahuje pouze na okolnosti skutkové, nikoliv právní. Není tedy nutné, aby pachatel věděl cokoliv o podmínkách autorskoprávní ochrany. Zásada, že neznalost zákona neomlouvá, platí i pro oblast trestněprávní ochrany duševního vlastnictví.¹⁰⁾

V případě přímého úmyslu je nutné prokázat, že pachatel věděl, že nehmotný statek, který užívá, je majetkem jiné osoby; tedy že jej užívá neoprávněně. Nepodaří-li se tento přímý úmysl prokázat, postačí pro trestnost činu jednání v nepřímém úmyslu. Tato forma zavinění je pak velmi blízká vědomé nedbalosti, kdy jednající osoba věděla, že může způsobit trestný čin, ale bez přiměřených důvodů spoléhala, že trestný čin nespáchá. Osoba jednající ve vědomé nedbalosti již není v tomto případě trestně odpovědná.

Jako zásadní lze považovat soudní rozhodnutí, podle kterého je za jednání v nepřímém úmyslu považováno např. další rozšiřování pirátských rozmnožených chráněných děl, získal-li je pachatel sám za neodůvodněně a nepřiměřeně nízkou cenu.¹¹⁾

Otázka prokázání úmyslu pachatele je zásadním limitem pro možnost uplatnění trestněprávní ochrany. To ovšem neznamená, že jednání, kterým je zasahováno do autorských a souvisejících práv a které nenaplní znaky trestného činu, nemůže vyvolat vznik soukromoprávní odpovědnosti.

Vzhledem k povaze autorských práv a práv souvisejících je v praxi běžné, že jedním činem pachatel zasáhne do několika chráněných práv několika osob. Např. pořádáním diskotéky bez licence udělené kolektivním správcem se pořadatel běžně dopustí zásahu do práv autorů k hudebním dílům, práv hu-

debníků a zpěváků k jejich hudbě nebo zpěvu a práv výrobců zvukových záznamů k jejich nahrávce. Pro trestnost daného činu však stačí, že došlo k společensky nebezpečnému zásahu byť jen do jedné skupiny uvedených práv. Případné porušení dalšího druhu práv jiného okruhu majitelů již bude mít vliv pouze na výši trestu.¹²⁾

Za tento trestný čin lze uložit zejména trest odnětí svobody, a to maximálně na dobu pěti let nebo peněžitý trest v maximální výši pět milionů korun. Pro poškozenou osobu je významná možnost uložení trestu propadnutí věci, která sloužila ke spáchání trestného činu nebo která byla k tomu určena. Tento trest je vhodné uložit např. v případě prodeje nelegálních nahrávek, kdy tyto nahrávky mohou být postiženy výkonem trestu propadnutí ve prospěch státu. Dále je za tento trestný čin možno uložit doplňkový trest zákazu činnosti.

V úvahu bude připadat zejména zákaz pořádání hudebních, filmových či jiných produkcí nebo zákaz obchodování se zbožím určitého druhu v případě prodeje nelegálních nahrávek.¹³⁾

● Trestný čin porušování průmyslových práv

Tohoto trestného činu se dopustí osoba, která neoprávněně zasáhne do práv k chráněnému vynálezu, užitému vzoru, průmyslovému vzoru a topografii polovodičových výrobků (§ 151 tr. zákona). Nejde tedy o kompletní výčet všech předmětů průmyslového vlastnictví. Jde pouze o některá tzv. tvůrčí průmyslová práva.

V případě tohoto trestného činu nebude již tak obvyklé, že by jedním skutkem pachatel zasáhl do více práv chráněných touto skutkovou podstatou. Naopak, nebude až tak vzácná situace, kdy takovým jednáním bude zároveň naplněna i skutková podstata trestného činu jiného, a to trestného činu zásahu do autorských práv; zejména v případě průmyslových vzorů. V tomto případě půjde o jednočinný souběh, kdy jedním činem je naplněno několik skutkových podstat.

● Trestný čin porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu

Tento trestný čin chrání práva na označení (§ 150 tr. zákona). Ochranná známka a označení původu jsou běžně považována za práva průmyslového vlastnictví. Nicméně pro trestněprávní účely je vytvořena zvláštní skutková podstata. Trestné je nejenom jednání spočívající v užití ochranné známky, obchodní firmy či označení původu, ale také užití označení podobného. Trestné je jednání, které spočívá v dovozu, vývozu či uvedení do oběhu zboží či služeb označených ochrannou známkou, neoprávněně užívání obchodní firmy či uvádění do oběhu výrobků opatřených chráněným označením původu. V případech zásahu do práv k ochranným známkám je opět možný jednočinný souběh s trestným činem zásahu do autorských práv.

Jde také o trestný čin úmyslný, musí tedy být prokázán buď úmysl přímý, nebo alespoň úmysl nepřímý.

mý. Z rozhodnutí soudů opět vyplývá, že obchodník, který prodává zboží neoprávněně opatřené ochrannou známkou, které sám nabyt za neodůvodněné a nepřiměřené nízkou cenu musel být smířen s tím, že se může dopustit zásahu do práv k ochranné známce. Jednal tedy v nepřímém úmyslu a je trestněprávně odpovědný.¹⁴⁾

Trestněprávní známková ochrana je ve srovnání s ostatními průmyslovými právy poměrně užší. Zatímco u ostatních průmyslových práv trestní zákon blanketně odkazuje na průmyslověprávní předpisy a trestným činem se tak může stát prakticky jakékoliv porušení těchto předpisů, které bude dosahovat určité společenské nebezpečnosti, u ochranných známek zákonodárce postupoval tak, že výslovně uvedl taxativní výčet trestně postižitelných jednání. Z tohoto důvodu pak nebude trestně odpovědná osoba, která umísťuje na zboží ochrannou známku, a to i v tom případě, kdy toto zboží je dále s jejím vědomím uváděno do oběhu. Stejně tak se tato skutková podstata nevztahuje na osoby, které takévéto výrobky skladují či užívají ochrannou známku v obchodní firmě, reklamě či korespondenci.

● Trestný čin nekalé soutěže

Na základě této skutkové podstaty lze postihovat i ta jednání, která neoprávněně zasahují do práv duševního vlastnictví, nicméně nelze je podřadit pod skutkové podstaty předchozí (§ 149 tr. zákona). Jde zejména o práva k obchodnímu tajemství, know-how, zlepšovacím návrhům a důvěrným informacím.

Ne každý neoprávněný zásah do těchto statků může být považován za trestný čin. Musí jít o jednání, které je v rozporu s předpisy upravujícími soutěž v hospodářském styku nebo poškodí dobrou pověst nebo ohrozí chod nebo rozvoj podniku soutěžitele. Tohoto jednání se tedy může dopustit pouze osoba, která je soutěžitelem poškozeného.

TRESTNÍ OCHRANA SPRÁVNÍ

Protiprávní jednání, které nedosahuje míry trestnosti vyžadované pro trestné činy je běžně možné veřejnoprávně postihnout v *přestupkovém řízení*. Přestupkem je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek označeno v zákoně č. 200/1990 Sb. Pachatelem přestupku může být pouze fyzická osoba. Za porušení povinnosti uložené právní osobě odpovídá podle přestupkového zákona ten, kdo za právní osobu jednal nebo dal k tomuto jednání příkaz. Veřejnoprávní odpovědnost právníků osob za taková jednání musí být výslovně v zákoně uvedena. Nejde potom o přestupek, ale o tzv. jiný správní delikt. V oblasti správněprávní ochrany práv duševního vlastnictví se delikty právníků osob uplatňují výjimečně.

Z hlediska zavinění pro přestupek postačí nedbalost, a to i nevědomá. To značně rozšiřuje rozsah odpovědnosti za přestupek oproti trestněprávní odpovědnosti. Na druhou stranu postihována není příprava, pokus ani organizace, návod či pomoc ke spáchání přestupku.

Přestupky projednávají a rozhodují o nich obecní úřady ve správním řízení s právem odvolání ke krajskému úřadu. Proti pravomocnému rozhodnutí o přestupku lze podat správní žalobu ke krajskému soudu.

● Přestupek na úseku kultury

Jedním z přestupků na úseku kultury je i neoprávněně užití autorského díla, uměleckého výkonu, zvukového či zvukově obrazového záznamu, rozhlasového nebo televizního vysílání nebo databáze (§ 32 přestupkového zákona). Přestože je tato skutková podstata zařazena pod přestupky na úseku kultury je pro vznik odpovědnosti zcela nepodstatné, jaká je kulturní hodnota zasaženého předmětu. Jako přestupek tedy může být posuzováno v podstatě jakékoliv zaviněné jednání, které je v rozporu s předpisy autorského práva, poruší-li nebo ohrozí-li zájem společnosti.

Za tento přestupek lze uložit pokutu do 15 000 korun, trest propadnutí věci a za určitých okolností trest zákazu činnosti.

● Přestupek porušování průmyslových práv

Přestupku se dopustí ten, kdo neoprávněně vykonával práva, která jsou zákony na ochranu průmyslového vlastnictví vyhrazena majitelům těchto práv [§ 33 odst. 1 písm. a) přestupkového zákona].

Na rozdíl od souvisejícího trestného činu lze postihnout všechna jednání, kterými osoba zasahuje do všech průmyslových práv, naplní-li toto jednání obecné znaky přestupku, a to včetně práv k ochranným známkám či označením původu. Trest za tento přestupek lze uložit ve stejném rozsahu jako v předchozím případě.

● Přestupek neoprávněného užívání obchodní firmy nebo zaměnitelného označení

Za přestupek je považováno jak neoprávněné užívání obchodní firmy, tak jakéhokoliv označení zaměnitelného, jako je označení příznačné pro určitou osobu, aniž by muselo být zapsáno [§ 33 odst. 1 písm. b) přestupkového zákona]. Trestněprávní ochrana správní se tak vztahuje i na určitá nezapsaná označení. Oproti trestní ochraně soudní je v tomto směru širší. Konstrukce tohoto přestupku je identická jako v předchozím případě.

Další práva duševního vlastnictví jako obchodní tajemství, know-how, či důvěrné informace nejsou přestupkovým zákonem výslovně chráněna. Možností je podřazovat zásah do těchto práv pod skutkovou podstatu neoprávněného užívání majetku (§ 50 přestupkového zákona).

Přestupková ochrana duševního vlastnictví nepředstavuje pro majitele těchto práv sama o sobě zásadní prostředek ochrany. Jejím účelem je trestat společensky nebezpečné činy, a to i ty, které nelze podřadit pod trestněprávní soudní ochranu. Jde tedy primárně o ochranu veřejného zájmu; ochrana soukromých subjektivních práv je až odvozené povahy. Pro majitele práv potom přestupková ochrana může mít jiný význam.

Přestupkové řízení neumožňuje rušitele práv nijak zásadně sankcionovat, a tak pachatelé mnohdy celé řízení a jeho výsledek podceňují. Nicméně, pozitivní výsledek přestupkového řízení představuje zásadní důkazní prostředek v civilním procesu, kde se již pro majitele práv může rozhodovat o značných hodnotách. Soud je totiž v civilním řízení vázán rozhodnutím o spáchání přestupku (§ 135 o. s. ř.).

OCHRANA PODNIKATELSKÉHO PROSTŘEDÍ

Podnikat v ČR je v zásadě možné pouze na základě živnostenského nebo obdobného oprávnění či na základě přijetí za člena samosprávné profesní korporace (jako např. v případech advokátů, notářů, patentových zástupců atd.).

Živnostenská oprávnění udělují živnostenské úřady. Podle předmětu podnikání je živnostenské oprávnění uděleno buď vždy při splnění stanovených podmínek nebo na základě správního uvážení živnostenského úřadu v případě koncesovaných živností. Porušuje-li podnikatel závažným způsobem podmínky stanovené rozhodnutím o udělení koncese či právními předpisy, může příslušný živnostenský úřad živnostenské oprávnění zrušit nebo pozastavit. Mezi závažné porušování povinností podnikatele patří také porušování práv k duševnímu vlastnictví. Podnikatelské oprávnění lze zrušit či pozastavit bez ohledu na to, zda byl podnikatel v trestním či přestupkovém řízení odsouzen k trestu zákazu činnosti, a to i v případě, že podnikatel se porušováním práv k duševnímu vlastnictví přestupku či trestného činu nedopustil.

Porušování práv duševního vlastnictví při výkonu podnikatelské činnosti je nejčastější při provozování obchodu se zbožím, na němž vážnou práva duševního vlastnictví, provozování technologicky náročné výrobní činnosti, vydavatelské a nakladatelské činnosti, organizování uměleckých produkcí apod.

Podnikáním v ČR není využívání výsledků duševní tvůrčí činnosti jejich původci či autory. Přestože v rámci této činnosti je porušování práv duševního vlastnictví poměrně častým jevem, na tuto skupinu osob ochranu duševního vlastnictví prostřednictvím živnostenských předpisů vztáhnout nelze.

Provozování podnikatelské činnosti bez příslušného podnikatelského oprávnění naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu neoprávněného podnikání (§ 118 tr. zákona).

V případě podnikatelské činnosti vyvíjené na základě členství v samosprávné profesní organizaci je porušování práv duševního vlastnictví běžně důvodem pro uložení kárného či disciplinárního opatření, tj. zejména pokuty, pozastavení členství v profesní korporaci či vyloučení z této korporace.

OCHRANA ZAHRA NIČNÍHO OBCHODU

Speciálním zákonem pro oblast zahraničního obchodu s předměty průmyslového vlastnictví je zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví.

Tento předpis se nedotýká veškerého možného jednání, kterým lze zasahovat do práv duševního vlastnictví, a nechrání ani všechna tato práva. Nestanoví ani žádnou zvláštní hmotněprávní úpravu. Jde o procesní předpis, který upravuje postup orgánů v souvislosti s potíráním pirátského zahraničního obchodu. Předmětem tohoto předpisu nejsou sama práva duševního vlastnictví, nýbrž zboží, na kterých tato práva vážnou.

● Padělký a nedovolené napodobeniny

Český zákon rozlišuje dva druhy předmětného zboží:

a) Padělek

Padělkem je zboží, včetně obalu, na němž je bez souhlasu majitele ochranné známky umístěno označení stejné či zaměnitelné se zapsanou ochrannou známkou (včetně etiket, návodů, prospektů atd.), obal, na němž je umístěno toto označení, nástroj speciálně určený k výrobě ochranné známky, zboží porušující práva majitele patentu.

b) Nedovolená napodobenina

Nedovolenou napodobeninou je zboží včetně jeho obalu, které je vyrobené bez souhlasu majitele patentu, autorského práva, práv s autorským právem souvisejících a práva k databázi, práva k zapsanému průmyslovému vzoru a práva k užitému vzoru. Za nedovolenou napodobeninu se považuje i nástroj určený pro výrobu nedovoleně rozmnoženiny.

Z definic vyplývá, že se zákon nevztahuje na všechny výrobky, jimiž je zasahováno do práv duševního vlastnictví. Nevztahuje se např. na výrobky neoprávněně označené označením původu nebo zeměpisného označení, výrobky vyrobené bez souhlasu majitele práv k topografii polovodičového výrobku atd. Stejně tak se nevztahuje na zboží, které sice bylo vyrobeno či označeno se souhlasem majitele práv, ale jeho šíření či uvádění do oběhu ve státu dovozu povoleno nebylo a je s ním tedy nakládáno neoprávněně. Dále se nevztahuje na zboží, které nemá obchodní charakter a je osvobozeno od dovozního cla. Postiženo tedy může být jednoznačně pouze takové vadné zboží, které překračuje hranice s účelem jeho obchodování, nikoliv pro soukromé užití.

Zákon lze použít pouze v případech, kdy zboží překračuje hranice a je vedeno celní řízení.¹⁵⁾ Je-li zboží už propuštěno do volného oběhu, nelze tohoto zákona použít. To také odpovídá účelu zákona zabránit mezinárodnímu obchodu s pirátsky vyrobeným zbožím a vytvořit efektivní podmínky pro zamezení tohoto zvláště nebezpečného jevu.

● Žádost o přijetí opatření na hranicích k zabránění porušování práv

Soukromoprávní povaze práv duševního vlastnictví odpovídá koncepce správního řízení podle tohoto zákona. Celní opatření v souvislosti s uvedeným porušením práv lze provést pouze na návrh majitele

práv či jiné oprávněné osoby. Tuto skutečnost navíc navrhovatel musí prokázat. Odhalí-li celní orgány zboží, u kterého je nebezpečí, že může být pirátského charakteru, celní orgán zboží zajistí a vyrozumí o tom oprávněné osoby, které ve vlastním zájmu podají návrh na provedení celního opatření. Celní orgán je oprávněn zboží zajistit bez ohledu na práva třetích osob, tedy i v případech, kdy např. vlastnické právo ke zboží náleží zcela jiné osobě, než která zboží přepravuje nebo žádá o propuštění do volného oběhu.

Osoba, která se domáhá provedení celního opatření, musí složit peněžní částku jako jistotu, která pak - nejde-li o napodobeniny nebo padělky - propadá ve prospěch státu za účelem náhrady škody způsobené osobám, vůči nimž řízení směřovalo a náhrady nákladů řízení. Ukáže-li se návrh oprávněné osoby jako oprávněný, celní orgán zboží zajistí.

Po rozhodnutí o zajištění zboží je oprávněná osoba povinna určovací žalobou zahájit soudní řízení, ve kterém soud s konečnou platností rozhodne, zda jde o padělky a napodobeniny, či nikoliv.

● Zničení zboží nebo jeho vyřazení z obchodování

V případě soudního rozhodnutí, že zboží je padělkem či napodobeninou, nesmí celní úřad toto zboží propustit. Nebylo-li v rámci tohoto soudního řízení či řízení jiného rozhodnuto o zabrání či propadnutí věci, může oprávněná osoba podat návrh na zničení tohoto zboží pod celním dohledem na náklady vlastníka zboží, popř. návrh na jeho vyřazení z obchodování bez jakéhokoliv nároku na náhradu škody.

O těchto návrzích pak rozhoduje celní orgán. Toto rozhodnutí představuje završení celého řízení a pro oprávněnou osobu maximální možnou ochranu před zneužitím pirátského zboží. Výjimečnou možností vyřazení zboží z obchodování je odstranění ochranných známek se souhlasem oprávněné osoby.

Uplatněním práv v tomto řízení nejsou navíc dotčeny jiné právní prostředky, které na ochranu svých práv může oprávněná osoba uplatnit; tedy např. možnost podat soukromoprávní žalobu na ochranu práv duševního vlastnictví a náhradu škody. Navíc jednání, která jsou v rozporu s tímto řízením, jsou přestupky či správními delikty, za které lze uložit pokuty nebo trest propadnutí či zabrání zboží. Spáchat přestupek či delikt může i osoba odlišná od vlastníka zboží či osoba právnická.

OCHRANA DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ PROSTŘEDNICTVÍM SPOTŘEBITELSKÉHO PRÁVA

Základním předpisem v této oblasti je zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, který stanoví některé podmínky podnikání významné pro ochranu spotřebitele a další související skutečnosti. Jde tedy o předpis vnitřně i obsahově poněkud nekonzistentní.

Jednou z oblastí, na kterou se zákon zaměřuje, je i oblast ochrany spotřebitele před nabídkou pirátského zboží. Jak již napovídá název, účelem tohoto

zákona je především ochrana práv spotřebitelů, nikoliv majitelů práv duševního vlastnictví. To ovšem nemění nic na skutečnosti, že pro majitele těchto práv jde o významný prostředek ochrany jejich práv, byť odvozené povahy. Z povahy věci také vyplývá, že zmíněný zákon lze použít pouze na skutečnosti související s podnikáním, zato ale bez ohledu na povahu tohoto podnikání. Osobám, které nevykonávají podnikatelskou činnost z tohoto zákona povinnosti nevznikají.

V rámci ochrany spotřebitele je zakázáno klamavé jednání, spočívající zejména v uvádění nepravdivých, nedoložených, neúplných či nepřesných, nejasných či dvojsmyslných nebo přehnaných údajů nebo zamlčování údajů o skutečných vlastnostech výrobků nebo služeb. Přičemž za klamání spotřebitele se považuje také nabídka nebo prodej výrobků nebo zboží porušujících některá práva duševního vlastnictví či jeho skladování za účelem prodeje.

Zákonná definice zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví je identická jako v zákoně č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví. Ochrana je však širší než v předchozím případě a není vázána pouze na zboží překračující hranice státu. Především se vztahuje také na poskytování služeb, nikoliv pouze na obchodování s výrobky. Navíc ochrana je poskytována i takovým právem duševního vlastnictví jako je obchodní firma či označení původu výrobků, mohli neoprávněně označování výrobků či poskytování služeb s tímto označením klamat spotřebitele.

Podnět k přijetí příslušných opatření může podat každá osoba, která prokáže právní zájem na zamezení podnikání zasahujícího do práva duševního vlastnictví. Je však povinna složit peněžní částku jako jistotu, která v případě neoprávněnosti podnětu bude sloužit jako úhrada nákladů dozorového orgánu vzniklých v souvislosti s vyřizováním tohoto podnětu.

Dozorovými orgány jsou Česká obchodní inspekce a živnostenské úřady. Na úseku zemědělských, potravinářských, kosmetických, tabákových a dalších výrobků správu vykonává Státní zemědělská a potravinářská inspekce. Oprávnění k zajištění zboží však ze zákona o ochraně spotřebitele dozorový orgán sám o sobě nemá (toto oprávnění je mu však přiznáno s odkazem na zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušující některá práva duševního vlastnictví). Pouze v případě bezprostředního ohrožení majetku je oprávněn pozastavit prodej výrobků nebo poskytování služeb nebo uzavřít provozovnu. Obnovit prodej výrobků či poskytování služeb anebo otevřít provozovnu lze až po uvedení do nezávadného stavu a jen s písemným souhlasem dozorového orgánu. Za porušení tohoto zákona lze uložit pokutu. Jde o tzv. jiný správní delikt, který může spáchat jak osoba fyzická, tak osoba právnická. Nelze však uložit trest propadnutí věci či zabrání zboží. Tento postup odpovídá účelu

zákona, jímž není ochrana majitelů práv duševního vlastnictví, nýbrž ochrana spotřebitele.

NEKALÁ SOUTĚŽ

Nekalou soutěží je jednání v hospodářské soutěži, které je v rozporu s dobrými mravy soutěže a je způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům. Jednáním v nekalé soutěži pak je jakékoliv neoprávněné užívání duševního vlastnictví, je-li toto jednání způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům. Jde zejména o nekalosoutěžní skutkové podstaty parazitování, klamavého označení výrobku či služeb či vyvolání nebezpečí záměny. Ostatní obdobná jednání lze podřadit pod generální klauzuli nekalosoutěžních jednání, což se také běžně děje.

Osoby, jejichž práva byla nekalou soutěží ohrožena či porušena, se mohou proti rušiteli domáhat, aby se tohoto jednání zdržel a odstranil závadný stav. Dále mohou požadovat přiměřené zadostiučinění, které může být poskytnuto i v penězích, náhradu škody a vydání bezdůvodného obohacení, případně zveřejnění rozsudku na náklady rušitele.

Ochrana práv duševního vlastnictví v ČR navazuje na tradice rakouského práva a práva Československé republiky z let 1918 až 1938. Vývoj tohoto právního odvětví byl přerušen po druhé světové válce, kdy byl potlačován význam duševního vlastnictví, ostatně stejně jako význam soukromého vlastnictví jako celku, které mělo časem zcela vymizet.

Od počátku 90. let je ochrana duševního vlastnictví znovu zaručena na ústavní úrovni. Od této doby také dochází k průběžnému zlepšování legislativy primárních soukromoprávních norem regulujících oblast duševního vlastnictví, a to pod významným vlivem práva Evropských společenství.

Dalším faktorem zvyšujícím ochranu duševního vlastnictví v ČR je zdokonalování práce orgánů činných v trestním řízení, zejména pak práce policie a státního zastupitelství.

Rovněž pojetí ochrany práv duševního vlastnictví je zcela odlišné než tomu bývalo v minulosti. Tato práva nabývají mnohdy mimořádné ekonomické hodnoty, což přináší stále větší motivaci ke kriminálnímu jednání pachatelů. Navíc vědecký pokrok, který je v této oblasti mimořádný, způsobuje nebývalou dynamiku právních vztahů a stejně tak i rostoucí požadavky vůči státním orgánům na ochranu těchto vztahů.

Tomu všemu je nutné přizpůsobovat i práci vyšetřovacích orgánů, včetně jejich personálního a materiálního zabezpečení, což v době přechodu z centrálně řízeného a protektorského ekonomického systému do systému tržního hospodářství nebyla a není věc jednoduchá. Obdobně se museli novému prostředí přizpůsobit majitelé duševního vlastnictví, kteří byli nuceni rázem akceptovat soukromoprávní charakter duševního vlastnictví, a s tím související požadavek na jejich péči o tato práva.

Problém se naskytl také v interpretaci a posuzování trestných činů soudy, které se často nepřiměřeně striktně držely stylu rozhodování z doby minulé. Mnohé kriminální činy v oblasti duševního vlastnictví byly postiženy až na základě mimořádného opravného prostředku, kterým je stížnost ministra spravedlnosti pro porušení zákona. To se týkalo zejména posuzování míry zavinění pachatelů, která je pro trestněprávní postih zcela zásadní.

Celkově lze shrnout, že v dnešní době existuje v ČR dostatek právních prostředků pro potírání nezákonného jednání v oblasti práva duševního vlastnictví. V současnosti by tedy neměla již nastat situace, že se majitelé duševního vlastnictví či orgány činné v trestním řízení dostanou při ochraně duševního vlastnictví do právní nouze. Problémem ale dosud zůstává dlouhá průměrná délka civilního soudního řízení.

Poznámky:

¹⁾ Podrobněji viz Kunz, O: Czechoslovak Participation in International Copyright Conventions, Bulletin of Czechoslovak Law, č. 3-4/1980, s. 39 až 43.

²⁾ K judikatuře Úřadu průmyslového vlastnictví viz např. Decisions of the Czech Office of Industrial Property, Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž č. 1/1995, s. 106 až 130 a č. 2/1995, s. 98 až 120.

³⁾ Viz např. usnesení Nejvyššího správního soudu v Brně ve věci sp. zn. 7 A 132/2000 ze dne 3. 6. 2003.

⁴⁾ Podrobněji viz Knap, K., Kříž, J.: Czech Republic in: Geller (ed.): International Copyright Law and Practice, Mathew and Bender, New York - San Francisco 1996.

⁵⁾ Viz náleze Ústavního soudu ČR sp. zn. IV 69/01 ze dne 27. 3. 2003, který se týká správního řízení o udělení oprávnění ke kolektivní správě práv výtvarníků a tvůrců obrazové složky děl audiovizuálních.

⁶⁾ Viz Telec, I.: Collective Agreements in Czech Authors Law in: Freedom of Contract Conference, Masarykova univerzita, Brno 1997, s. 185 až 190.

⁷⁾ Viz usnesení Nejvyššího správního soudu v Brně sp. zn. 7 A 132/2000 ze dne 3. 6. 2003 per analogiam.

⁸⁾ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 225/95 ze dne 18. 8. 1996, Sběrka nálezů a usnesení, sv. č. 6., 1996, s. 559 až 562.

⁹⁾ Viz usnesení bývalého KOS v Plzni sp. zn. 22 Cm 38/2000 ze dne 21. 12. 2000, usnesení bývalého KOS v Brně sp. zn. 11 Cms 91/97 ze dne 23. 3. 2001.

¹⁰⁾ Rozhodnutí NS ČR ze dne 17. 7. 1996 sp. zn. 2 Tzn 46/96, Sběrka soudních rozhodnutí a stanovisek č. 2/1997.

¹¹⁾ Rozhodnutí KS v Plzni sp. zn. 7 To 286/94 ze dne 23. 8. 1994, Soudní rozhledy č. 6/1995.

¹²⁾ Rozhodnutí NS ČR Tz 75/2001 ze dne 28. 3. 2003, v Právní rozhledy č. 11/2001.

¹³⁾ Rozhodnutí Nejvyššího soud NS ČR u Tz 130/99 ze dne 13. 10. 1999, Soudní judikatura č. 6/2000; Usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 7 To 15/2003 ze dne 25. 4. 2003, Trestněprávní revue č. 8/2003.

¹⁴⁾ Rozhodnutí NS ČR sp. zn. Tz 100/2000 ze dne 30. 5. 2000.

¹⁵⁾ Po vstupu do EU však nebude valná část zboží, která bude překračovat hranice ČR, procházet celním řízením. Tomu je třeba odpovídajícím způsobem upravit domácí legislativu. V současnosti se připravuje zákon, který by měl zákon č. 191/1999 Sb. nahradit.